

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ДОРОСЛИХ

Тетяна Григор'єва

*Житомирський державний університет імені Івана Франка,
вул. В.Бердичівська, 40, 10008 Житомир, Україна*

Висвітлено теоретичні засади навчання іноземних мов дорослих, виділено ряд особливостей навчання дорослих, запропоновано форми і методи організації і проведенні навчання.

Ключові слова: освіта дорослих, андрагогіка, ділова гра, метод проектів.

Сьогодні надзвичайно важливою є проблема освіти дорослих як складової частини єдиної системи безперервної освіти. Роль і значення освіти дорослих визначається тим, що вона є важливим фактором задоволення потреб людей різних груп дорослого населення країни. Тобто це необхідність істотного підвищення освітнього потенціалу дорослої людини, яка вже одержала базову освіту, але бажає поповнити знання через об'єктивну потребу. Освіта дорослих – цілеспрямований процес розвитку і виховання особистості шляхом реалізації освітніх програм та послуг, здійснення освітньо-інформаційної діяльності в межах та поза межами загальної середньої, професійно-технічної, вищої та післядипломної освіти. [2]. Освіту дорослих вивчає педагогічна наука андрагогіка – теорія навчання дорослих, а також психологія навчання дорослих. Слід зазначити, що андрагогіка виявляє закономірності організації процесу навчання дорослих людей, зумовлює основні технологічні операції, допомагає дорослим людям у діяльності за своїм навчанням.

Додаткова освіта дорослих відіграє вирішальну роль у встановленні гармонійних взаємовідносин між суспільством та індивідом, її вважають важливим правом людини і одночасно соціальною необхідністю будь-якого цивілізованого суспільства [4, с. 104].

Головна роль у теоретичному осмисленні додаткової освіти дорослих належить емпіричним теоріям навчання (experiential learning theories) зарубіжних учених, представниками яких є Р. Бард, С. Гуссерль, П. Джарвіс, Д. Колб, Р. Маннінгс, Д. Мезіров, А. Нокс, М. Ноулс, Д. Шон, Р. Фрайт та ін.

Індивідуально-психологічними особливостями засвоєння іноземної мови дорослими займалися як зарубіжні так і вітчизняні вчені: С.Г. Вершловський, Р.М. Дронікова, С.З. Єнікєєва, С.І. Змейов, М.К. Кабардов, А.К. Капітанська, Уїла М. Реверс, М.Н. Реут, Г.З. Садикова, Г.І. Уразаєва. Однак питання навчання іноземних мов дорослих вивчено недостатньо, тому зазначена проблема є актуальною.

Протягом десятиліть вечірня школа була єдиним закладом освіти, в якій відпрацьовувалися принципи навчання дорослих і яка обслуговувала потреби дорослого населення країни в загальноосвітній підготовці. Але сьогодні не прийнято говорити про вечірню школу. Завдяки суспільно-політичним, економічним, соціальним перетворенням, що сталися в нашій країні за останнє десятиріччя, зростає роль центрів освіти дорослих – інститутів післядипломної освіти, центрів підвищення кваліфікації і перепідготовки. Але діяльність інститутів освіти дорослих ефективна настільки, наскільки вона задовольняє потреби дорослих людей [1, с. 3].

Не тільки за кордоном, але і в нашій країні спеціалісти шукають засоби ефективного навчання дорослих людей, у тому числі іноземним мовам.

У сучасних умовах розвитку загальноєвропейської і глобальної взаємодії та інтеграції знання іноземних мов і їх викладання визначається як один із пріоритетних напрямів освітньої діяльності держав світу. Фактом є те, що англійська мова в країнах Західної Європи виступає загальноприйнятим засобом спілкування. Все частіше в Україні саме англійська використовується як мова спілкування і ведення переговорів, мова конференцій і міжнародних симпозіумів. Актуальність вивчення англійської мови дорослими визначається саме розширенням контактів із зарубіжними країнами, коли запланований прагматичний ефект мовленнєвого висловлювання дуже часто є запорукою успіху ділової співпраці в цілому. Без сумніву, чим доросліша людина, тим складніше проходять процеси інтеграції у нове суспільство через соціально-культурний досвід дорослого і страх утратити свою ідентичність з рідною культурою і суспільством. Друга мова часто використовується для того, щоб забезпечити найбільш успішну соціальну інтеграцію того, хто навчається, у змінене, а тому й нове для них суспільство. Але проблеми змісту, форм і методів навчання залишаються найважливішими питаннями сьогодення.

Метою нашої роботи є виділення ряду особливостей навчання дорослих, які відрізняють їх від школярів та студентів і повинні враховуватися при організації і проведенні навчання.

Навчання є активним процесом, який передбачає насамперед активність його суб'єктів. Характер активності кожного із суб'єктів зумовлюється його призначенням як учасника навчального процесу. Призначення вчителя полягає в тому, щоб навчити, призначення учня – навчитися. Учитель повинен забезпечити учню можливість оволодіти іншомовним мовленням у процесі навчання, а учень повинен

докласти зусиль, щоб оволодіти цим мовленням. Учитель організує навчальну діяльність учня, учень її реалізує [3].

Але, якщо домінуючим видом діяльності для студента є освіта, то відношення дорослої людини до освіти прагматичне. “Її цікавлять насамперед практичний результат навчання, який пов’язаний з можливістю застосувати нові знання і вміння, отримати нову професію, підвищити свій соціальний або професійний статус і т.д.” [1, с. 4].

На думку вчених, існує ряд особливостей, що відрізняють дорослих від людей молодшого віку (дитинство, юність) і які повинні бути враховані під час організації і проведення навчання, а саме:

- досвід і численні професійні обов’язки;
- усвідомлює себе самостійною, самокерованою особистістю;
- в основі його готовності до навчання лежить бажання вирішити свої важливі проблеми і досягти конкретних цілей за допомогою навчання;
- бажання до реалізації отриманих знань, умінь, навичок і якостей;
- осмислений підхід до мовних категорій;
- оцінюють і співвідносять отриманні знання зі своїми практичними потребами, тобто їх навчально-пізнавальна діяльність внутрішньо мотивована, активна і цілеспрямована;
- орієнтовані на спілкування і в ролі пасивного слухача почуваються незадовільно;
- найбільш успішно займаються індивідуально, а діти бувають більш активними в групах;
- вчать без відриву від виробництва;
- важче утримати в пам’яті і відновити знання, які отримані в процесі навчання.

Взявши до уваги основні особливості навчання дорослих, ми вважаємо, що визначальні принципи побудови навчання дорослих можна виділити наступним чином:

- навчання повинно починатися з активізації минулого досвіду в новій ситуації;
- необхідно протягом усього навчання актуалізувати проблему співвідношення професійно значущих якостей конкретної спеціальності;
- максимальна інтенсивність учбового процесу;
- підвищення об’єму матеріалу, який вводиться і відпрацьовується на заняттях.

Основним відправним пунктом для розробки навчальної діяльності дорослих у вивченні іноземних мов є розвиток комунікативних умінь, які дозволяють здійснити мовленнєве спілкування в реальних ситуаціях.

Ученими виділені деякі компоненти, які, на їх погляд, необхідні для успішного оволодіння іноземною мовою: вмотивованість до використання мови як засобу спілкування, здібності людини до оволодіння іншомовною мовленнєвою діяльністю і організованість процесу навчання із забезпеченням доступу до мови і культури іншого народу. Мотивація базується на природній потребі до спілкування на іноземній мові, можливості реально використовувати іншомовний мовленнєвий досвід у реальному житті, що і дозволяє досягти суттєвих результатів у навчанні іноземних мов дорослих. Психологи стверджують, що підвищення інтелектуального потенціалу дорослих залежить перш за все від того, як вони ставляться до власних здібностей; треба усвідомлювати, на що здатен головний мозок; необхідні чисельні вправи і віра у можливість досягнення бажаного результату. На думку С.Г. Вершловського, пріоритетними у сфері організації навчання, повинні бути такі форми і засоби, які сприяють тому, щоб кожний дорослий оволодів методами самостійного пошуку у різних галузях науки і культури, теорії і практики. Форми і засоби навчання дорослого повинні зближувати процес пізнання з реальною поведінкою людини, де він сам приймає рішення і емоційно переживає результат [ ].

Проаналізувавши зарубіжний і вітчизняний досвід розробки і використання методів навчання дорослих ІМ, ми виділили ті методи навчання, які, на наш погляд, сприяють кращому засвоєнню інформації, підвищують мотивацію навчальної діяльності і розвивають професійну компетентність тих, хто навчається.

Для навчання дорослих необхідні методи, які базуються на: 1) самостійному вивченні матеріалу; 2) виконанні пошукових творчих завдань; 3) здатності самостійно знаходити не одне, а декілька рішень; 4) участі в ситуаціях самоперевірки, аналізу власних пізнавальних і практичних дій.

Цим вимогам відповідають наступні методи навчання ІМ: аудіо-лінгвальний метод (основна увага зосереджується на структурах); аудіо-візуальний метод (новий матеріал сприймається протягом тривалого часу лише на слух, а його значення розкривається за допомогою зорової невербальної наочності); сугестивний метод (мовний матеріал засвоюється в атмосфері гри, перевтілення, з використанням мови та рухів, що допомагає переключити увагу тих, хто навчається, з форми на сам процес спілкування); комунікативний метод (навчання комунікації у процесі самої комунікації); груповий метод (поєднання пізнавальних та емоційних процесів навчання).

Крім того, потрібно враховувати неоднорідність навчальних груп дорослих за віком, інтелектуальним рівнем, рівнем освіти і досвіду роботи, емоційно-психологічним станом, що також впливає на вибір методів навчання.

Сьогодні досить поширеними є такі методи, як „ділова гра” і „метод проектів”. „Ділова гра” передбачає імітацію певної ситуації, формування проблеми й аналіз варіантів її вирішення. „Метод проектів” – це включення тих, хто навчається, у навчальну діяльність: від пошуку проблеми до розробки об’єкта.

Наведемо приклади пошукових творчих завдань „методу проєктів” на формування умінь дорослих самостійно продукувати висловлювання:

1. You are starting a new travel agency. You intend to specialize in one holiday centre or one type of holiday. A local radio station has agreed to let your agency advertise itself. Decide on the centre or type of holiday you are focusing on. Select appropriate photographs and descriptions from the brochures available and add text of your own. Prepare and make a 2-3 minute recording on the topic. Consider the final display (brochure, poster, “flyers” etc.) and how you will present it to the rest of the class.

2. You are launching a new magazine aimed at one particular market. A local radio station has agreed to let you advertise yourself. Decide on the market you are aiming at. Select appropriate pictures and text from the magazines available and add text of your own. Prepare and make a 2-3 minute recording of the topic.

Наведемо приклади творчих завдань з елементами „ділової гри”:

1. Imagine that you are the manager of a catalogue company that sells office furniture. After you hear the message, you are sure to a) show that you recognize the caller’s problem; b) propose a way of dealing with the problem.

2. Imagine that you happen to meet a colleague who has recently received a promotion. Greet your colleague and be sure to a) mention the recent promotion; b) express your positive reaction to the promotion; c) extend appropriate wishes to the colleague.

3. Imagine that you work for the personnel department of a company or hospital that is revising its training manual for new employees. You will hear a conversation between two of your colleagues about the revision of the training manual for new employees. After the conversation, you will have to prepare a voice-mail report for Mr. Jacobson, your supervisor at work who has asked for a progress report on the project. In your report you should talk about: a) what the situation is; b) what has been accomplished; c) what remains to be done.

Відбір адекватних методів навчання ІМ з урахуванням психологічних і фізіологічних вікових характеристик дорослих дає водночас можливість скоротити терміни і підвищити економічну ефективність навчання. Також слід зазначити, що для підвищення ефективності навчання дорослих ІМ треба враховувати не тільки психологічні особливості тих, хто навчається, а й умови навчання. На заняттях бажано застосовувати нетрадиційні форми їх проведення, які спрямовані на підвищення інтересу дорослих до навчання за допомогою нових форм організації їх діяльності.

-
1. *Вершиловский С. Г.* Взрослый как субъект образования // Педагогика. 2003. №8.
  2. Закон України про освіту дорослих.
  3. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / Кол. Авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002.
  4. *Митина А. М.* Концепция общинного образования в зарубежной андрагогике // Педагогика. 2003. №7.

PECULIARITIES OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO ADULTS

Tetyana Grygoryeva

*Ivan Franko State University of Zhytomyr,
V. Berdychivska Str., 40, UA - 10008 Zhytomyr, Ukraine*

The article deals with theoretical concepts of teaching foreign languages to adults, the main attention is given to the peculiarities of teaching adults; the accent is laid on the approaches and methods in language teaching.

Key words: adult education, andragogics, project, simulation.